

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 6/2023-41

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej a sudcov Rastislava Kaššáka a Miloša Maďara (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov 1. [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], 2. [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], a 3. [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpených JUDr. Marcelom Ružarovským, advokátom, A. Žarnova 11C, Trnava, proti postupu Okresného súdu Senica v konaní vedenom pod sp. zn. 10 D 65/2017 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Senica v konaní vedenom pod sp. zn. 10 D 65/2017 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a ich právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Senica **p r i k a z u j e** v konaní vedenom pod sp. zn. 10 D 65/2017 konať bez zbytočných prietáhov.
3. Sťažovateľom v 1. a 2. rade **p r i z n á v a** finančné zadost'učinenie každému v sume **1000 eur** a sťažovateľovi v 3. rade **p r i z n á v a** finančné zadost'učinenie v sume **500 eur**, ktoré **j e** im Okresný súd Senica **p o v i n n ý** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Senica **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľom trovy konania **930,24 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľov a skutkový stav veci

1. Sťažovatelia sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 8. novembra 2022, prijatou na ďalšie konanie v celom rozsahu uznesením ústavného súdu č. k. I. ÚS 6/2023-20 z 10. januára

2023, domáhajú vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a svojho práva na prerokovanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Senica (ďalej len „okresný súd“) v konaní označenom v záhlaví tohto nálezu. Súčasne žiadajú prikázať okresnému súdu konať v napadnutom konaní bez zbytočných prietáhov a navrhujú, aby im ústavný súd priznal primerané finančné zadostučinenie v sume 1 500 eur (sťažovateľka [REDAKOVANÉ] a sťažovateľ [REDAKOVANÉ]), resp. v sume 1 000 eur (sťažovateľ [REDAKOVANÉ]). Zároveň navrhujú priznať im náhradu trov konania pred ústavným súdom.

2. Z obsahu ústavnej sťažnosti, jej príloh a na vec sa vzťahujúceho súdneho spisu vyplýva, že sťažovatelia sú účastníkmi konania vedeného okresným súdom o prejednanie dedičstva po ich zosnulej matke. Napadnuté konanie začalo 7. apríla 2017 a okresný súd v ňom poveril notárku [REDAKOVANÉ] ako súdnu komisárku (ďalej len „súdna komisárka“), aby vo veci konala a rozhodovala. Keďže [REDAKOVANÉ] bol spočiatku považovaný za dediča, ktorého pobyt nie je známy, nastúpili na jeho miesto jeho potomkovia a v priebehu roku 2017 s nimi notárka konala a uskutočnila prvé pojednávania. V roku 2018 sa sťažovateľ [REDAKOVANÉ] prihlásil k dedičstvu a súdna komisárka s ním začala konať ako s účastníkom dedičského konania. Vo veci boli nariadené viaceré pojednávania a následne 6. marca 2019 sťažovatelia ako dedičia uzatvorili dohodu o vyporiadaní dedičstva, ktorú notárka uznesením z 13. marca 2019 neschválila a potvrdila nadobudnutie dedičstva podľa dedičských podielov. Predmetné rozhodnutie bolo sťažovateľom doručené po šiestich mesiacoch, následne proti nemu podali odvolania, o ktorých rozhodol Krajský súd v Trnave uznesením z 25. februára 2022 tak, že ho v napadnutej časti zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie.

3. V napadnutom konaní podľa názoru sťažovateľov dochádza k zbytočným prietahom v dôsledku nesprávnej a neefektívnej činnosti notárky, preto podali žiadosť o odňatie veci a pridelenie inému notárovi, pričom túto žiadosť predseda okresného súdu zamietol uznesením č. k. 10D/65/2017-229 z 11. augusta 2022 ako nedôvodnú.

4. Ústavný súd dopytom na okresnom súde a na notárskom úrade súdnej komisárky zistil, že dňa 24. februára 2023 sa v budove okresného súdu konalo dedičské pojednanie, ktorého výsledkom bolo vydanie uznesenia okresného súdu, ktorým súdna komisárka viazaná právnym názorom krajského súdu vyhovel sťažovateľom v celom rozsahu. Uvedené uznesenie bolo posledným účastníkom prevzaté 21. marca 2023. Uznesenie okresného súdu nie je dosiaľ právoplatné.

II.

Argumentácia sťažovateľov

5. Sťažovatelia tvrdia, že konanie trvá neprimerane dlho (v čase podania ústavnej sťažnosti vyše 5 rokov, pozn.) a okresný súd dosiaľ vo veci nerozhodol. Uvádzajú, že predmetná vec nie je po právnej ani vecnej stránke zložitá, ide o bežné dedičské konanie, a aj keď jeden z dedičov sa prihlásil až po roku od jeho začatia, od vtedy uplynulo už 4 a pol roka a vec nie je stále právoplatne skončená. Zdôrazňujú, že notárka nedôvodne neschválila ich dohodu, preto bolo jej rozhodnutie pre nepreskúmateľnosť zrušené.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľov

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

6. Obsahu vyjadrenia okresného súdu dominuje chronologický popis jednotlivých úkonov v konaní od obdobia prevzatia spisu súdnou komisárkou z okresného súdu 12. mája 2017 až do 5. decembra 2022, keď bol nariadený termín pojednávania 24. februára 2023. Okresný súd, poukazujúc na náročnosť konania v kontexte s takmer dva roky trvajúcimi protipandemickými opatreniami (ktoré mali vplyv na priebeh súdnych konaní) konštatuje, že v dedičskej veci po poručiteľke nedošlo k priesťahom vo vybavovaní dedičského konania. Poukazuje aj na právne okolnosti (povinnosť súdneho komisára skúmať dlh dediča v dedičskom konaní a rešpektovať Exekučný poriadok prísne obmedzujúci nakladanie s majetkom povinnou osobou) a na ďalšie okolnosti (správanie účastníkov konania, nariadenie pojednávania v predmetnej veci v budove okresného súdu na účel bezproblémového priebehu pojednávania a pod.), ktoré preukazujú sťažujúcu možnosť vybavenia predmetnej veci.

III.2. Replika sťažovateľov:

7. Sťažovatelia zdôrazňujú, že za dobu takmer šiestich rokov nedošlo k meritórnemu rozhodnutiu vo veci, hoci sa ich vec nevyznačuje žiadnymi skutkovými ani právnymi otázkami, ktoré by bolo možné označiť za náročné. Z opisu priebehu konania okresným súdom (skresľujúci niektoré skutočnosti) nevyplývajú žiadne skutočnosti odôvodňujúce dĺžku konania v pomerne jednoduchej veci ani správanie sťažovateľov preukazujúce predlžovanie konania. Sťažovatelia boli vždy súčinní, dodržiavali stanovené termíny a lehoty. Neprimeraná dĺžka konania je zapríčinená neefektívnou činnosťou samotného súdu (resp. poverenej notárky) od 13. marca 2019, ktorá odmietla schváliť dohodu dedičov. Sťažovatelia uvádzajú, že dedičské konanie je za súčasného stavu spor medzi notárkou, ktorá sa za každú cenu snaží dostať byt do exekúcie a dedičmi, ktorí sa vyporiadali dohodou, na základe ktorej nadobúda každý z dedičov rovnaký podiel. Konanie súdnej komisárky v súvislosti s neschválením dohody (ktorej schváleniu bráni údajná odporovateľnosť – ukračovanie veriteľa) považujú sťažovatelia za účelové (obštrukčné) a nezákonne (nie je zrejmé, aké zákonné dôvody viedli súdnu komisárku k neschváleniu dohody), ktorá navyše robí prieky dedičom o. i. tým, že predvoláva na neverejné pojednávania súdneho exekútora, nedodržiava zákonné lehoty na vypracovanie rozhodnutia, podáva návrhy na odňatie veci a pridelenie spisu inému notárovi, žiada realizovať pojednávanie na okresnom súde a pod. Sťažovatelia uzatvárajú, že obštrukčné správanie súdnej komisárky nemožno považovať za objektívnu okolnosť brániacu rozhodnúť v primeranej lehote, keďže predlžuje konanie a vytvára spôsoby ako opäť neschváliť inak platnú a zákonnú dohodu dedičov.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

8. V prípade namietaného porušenia základného práva sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov (resp. práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote) postupom okresného súdu z dôvodu namietanej nesprávnej a neefektívnej činnosti súdnej komisárky ústavný

súd pre úplnosť pripomína, že činnosť notárov ako súdnych komisárov v dedičskom konaní sa považuje za priamy výkon časti súdnej moci. Poverenie notára je procesným opatrením súdu, ktoré nie je súdnym rozhodnutím a proti povereniu zákon nepripúšťa žiaden opravný prostriedok. Notári ako súdni komisári v dedičskom konaní nielen pripravujú podklady pre rozhodovanie a vykonávajú jednotlivé úkony, ale v prípadoch ustanovených zákonom sú zmocnení vydávať rozhodnutia priamo namiesto súdu prvej inštancie (PL. ÚS 12/2019). Úkony notára ako súdneho komisára v konaní o dedičstve sú úkonmi súdu, a preto aj nimi možno spôsobiť zbytočné prietahy, za ktoré ale nesie zodpovednosť všeobecný súd (III. ÚS 47/00, IV. ÚS 74/02, IV. ÚS 272/05). Tento záver vyplýva z § 16 CMP, podľa ktorého všeobecný súd v prípadoch ustanovených týmto zákonom poverí notára, aby ako súdny komisár konal a rozhodoval v určitej veci, pričom rozhodnutia vydané notárom a úkony vykonané notárom na základe poverenia sú rozhodnutiami a úkonmi súdu prvej inštancie.

9. Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. K odstráneniu tohto stavu dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04). Porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov sa skúma s ohľadom na okolnosti prípadu z pohľadu (i) právnej a faktickej zložitosti veci, (ii) správania účastníka a (iii) postupu súdu (I. ÚS 41/02). Okrem toho sa prihliada aj na význam sporu pre sťažovateľa (II. ÚS 32/02).

10. Vec sťažovateľov (rozhodovanie o dedičstve) nie je z právneho hľadiska zložitá na posúdenie. Predmetný spor bol však do istej miery poznačený skutkovou zložitou v tom, že pobyt sťažovateľa v 3. rade bol od začatia dedičského konania (7. apríla 2017) až do jeho prihlásenia sa (12. septembra 2018), resp. až do ustálenia okruhu dedičov (uznesením z 30. novembra 2018, právoplatného 15. januára 2019) neznámy, čo vyvolalo v predmetnom období nutnosť zistiť ďalší okruh dedičov a doručovať im výzvy do Českej republiky.

11. Ústavný súd hodnotil ďalšie dve kritéria, a to správanie sťažovateľov v priebehu dedičského konania, ako aj samotný postup okresného súdu prostredníctvom úkonov súdnej komisárky, a to v dvoch posudzovaných fázach predmetného dedičského konania.

11.1. Ústavný súd najprv posudzoval obdobie od začatia dedičského konania, t. j. od 7. apríla 2017 až do uskutočnenia dedičského pojednávania 13. marca 2019 (ktorého výsledkom bolo uznesenie o neschválení dedičskej dohody), t. j. obdobie necelých dvoch rokov, a vyhodnotil, že dané obdobie nevykazuje žiadne výrazné obdobia nečinnosti a ani činnosť súdnej komisárky smerujúcu k zisťovaniu vo vzťahu k potenciálnym dedičom a hodnote dedičstva nemožno v tejto fáze považovať za neefektívnu či nesústredenú. Naopak, vo vzťahu k posudzovaniu správania účastníkov konania v danej fáze dedičského konania, ak ústavný súd opomenie invektívy najmä sťažovateľov v 1. a 2. rade voči vnukom poručiteľky (vyhrážanie sa a fyzický útok na pojednávaní 7. septembra 2018), je možné identifikovať ich obštrukčné správanie (napr. odmietnutie podpísania zápisnice z pojednávania konaného 22. mája 2018), ktoré mohlo mať reálny vplyv na predĺženie dedičského konania.

11.2 Z chronológie úkonov v ďalšej fáze dedičského konania (od marca 2019, pozn.) až do podania ústavnej sťažnosti, t. j. obdobie troch rokov a osem mesiacov, ústavný súd identifikoval neefektívnu činnosť okresného súdu (vypracovanie a doručenie rozhodnutia po 6 mesiacoch),

ako aj nečinnosť okresného súdu, ktorému predloženie spisu odvolaciu súdu (9. júna 2021) po podaní odvolaní sťažovateľmi (október 2019) trvalo 20 mesiacov. Ústavný súd v tejto súvislosti pripomína, že ani nepriaznivá epidemiologická situácia nemôže ohroziť právne záruky sťažovateľa na právoplatné rozhodnutie veci (III. ÚS 573/2021, III. ÚS 57/2022). Neefektívnu činnosť okresného súdu v napadnutom konaní potvrdzuje predovšetkým zrušujúce uznesenie Krajského súdu v Trnave č. k. 10CoD/13/2021 z 25. februára 2022, ktorého z odôvodnenia vyplýva, že uzneseniu okresného súdu chýba argumentačný základ týkajúci sa odôvodnenia neschválenia dedičskej dohody aj s prihliadnutím na všeobecnú cenu majetku poručiťky vo výroku daného uznesenia. Ústavný súd musí zdôrazniť, že čas konania na inštančne nadriadenom súde v prípade zrušenia rozhodnutia z dôvodu nepreskúmateľnosti ide aj na „vrub“ súdu, ktorému sa rozhodnutie zrušilo. Ďalšia podoba neefektívneho postupu v danom dedičskom konaní predstavuje žiadosť súdnej komisárky o pridelenie spisu inému notárovi, dôvodiac to okolnosťami z roku 2018, ktorá bolo uznesením okresného súdu z 21. júla 2022 zamietnutá. V tejto fáze dedičského konania ústavný súd nezistil také závažné skutočnosti, ktoré by bolo možné pripísať na ťarchu sťažovateľov v súvislosti s doterajšou dĺžkou prípravného konania.

12. Po komplexnom posúdení všetkých okolností daného prípadu ústavný súd dospel k záveru, že výraznejší podiel na spôsobených prieťahov v napadnutom konaní v trvaní takmer štyroch rokov (od marca 2019, pozn.) v rámci celkovej dĺžky dedičského konania v trvaní takmer šiestich rokov má práve okresný súd. Prieťahy v konaní boli objektívne spôsobené tak nečinnosťou okresného súdu, ako aj neefektívnym konaním prostredníctvom činnosti súdnej komisárky, čo je z ústavného hľadiska neakceptovateľné a neospravedliteľné. Ústavný súd preto vyslovil, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní bolo porušené základné právo sťažovateľov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ako aj právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výrokovej časti nálezu). Keďže do dnešného dňa nebolo napadnuté konanie právoplatne ukončené (bod 4 odôvodnenia tohto nálezu), ústavný súd doplnil ochranu aj o uloženie príkazu vo veci konať (bod 2 výrokovej časti nálezu).

V.

Primerané finančné zadost'učinenie

13. Sťažovatelia sa v petite ústavnej sťažnosti domáhajú aj primeraného finančného zadost'učinenia. Cieľom tohto inštitútu je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany (IV. ÚS 210/04). Zohľadňujúc konkrétne okolnosti posudzovanej veci v rámci celkového trvania dedičského konania po dobu takmer šiestich rokov [prieťahy v postupe okresného súdu (obdobie takmer štyroch rokov), prvky skutkovej zložitosti veci (neznámy pobyt jedného z dedičov), správanie účastníkov konania], ústavný súd dospel k záveru, že v danom prípade je spravodlivé a konkrétnym okolnostiam posudzovanej veci primerané priznanie finančného zadost'učinenia pre sťažovateľov v 1. a 2. rade každému v sume 1 000 eur a pre sťažovateľa v 3. rade v sume 500 eur (bod 3 výrokovej časti nálezu). Ústavný súd prihliadol na fakt, že deklarácia porušenia základných práv, príkaz konať, ako aj náhrada trov konania implicitne zahŕňajú aj satisfakčný prvok.

14. Vo zvyšnej časti, t. j. nad rámec priznaného finančného zadost'učinenia, ústavný súd ústavnej s'ťažnosti nevyhovel (bod 5 výrokovej časti nálezu).

VI. Trovy konania

15. S'ťažovatelia si v konaní o ústavnej s'ťažnosti uplatnili nárok na náhradu trov konania pred ústavným súdom.

16. Podľa § 11 ods. 3 v spojení s § 1 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“) je odmena advokáta (základná tarifa) v konaní pred ústavným súdom za jeden úkon právnej služby 1/6 z výpočtového základu.

17. Podľa § 13 ods. 2 vyhlášky základná sadzba tarifnej odmeny sa zníži o 50 %, ak ide o spoločné úkony pri zastupovaní dvoch alebo viacerých osôb.

18. Za účelne vynaložené považoval ústavný súd tri úkony právnej služby vyplývajúce z obsahu spisu: a) dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2022 (1. prevzatie a príprava právneho zastúpenia a 2. podanie ústavnej s'ťažnosti), a to v sume 604,72 eur [(290,73 eur + 11,63 eur) x 2] a b) jeden právny úkon právnej služby uskutočnený v roku 2023 (replika k vyjadreniu odporcu), a to v sume 325,52 eur (313,02 eur + 12,52 eur). Stanovil teda náhradu trov konania v sume 930,24 eur (bod 4 výrokovej časti nálezu).

19. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu s'ťažovateľov (§ 62 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Bratislave (detašované pracovisko) 5. apríla 2023

Jana Baricová
predsedníčka senátu